

" WIERNI I WYTRWALI "

Burzliwe wydarzenia naszego stulecia parokrotnie zmuszały Polaków do szczególnie troskliwego gromadzenia dowodów narodowego i państwowego losu.

Rozproszone, wielojęzyczne dokumenty, wspomnienia, listy, fotografie były po 1918 roku zbierane i opracowywane przez polskie archiwa, szkoły wyższe, stowarzyszenia naukowe. Starano się ocalić i rewindykować od nowo powstałych państw - a b. zaborczych - materialne ślady naszej kultury, które w całej złożonej wówczas sytuacji były możliwe do uratowania. Suwerenna Rzeczpospolita Polska ogniskowała wszystkie wysiłki podjęte na rzecz jej nowych dziejów.

Inaczej było po 1939, 1945 i 1981 roku. Okupacja i obce rządy oraz towarzysząca temu obawa przed zatraceniem wielu "cząstek" niepodległości, powodowały ich silną ochronę także poza krajowymi środowiskami patriotycznymi - na obczyźnie.

W lipcu 1943 r. powołano Instytut Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, a w 1947 r. jego londyński oddział, który przeobraził się w samodzielny Instytut poświęcony - jak i nowojorski - badaniu najnowszej historii Polski. Praktycznie, obydwie placówki - działając nieprzerwanie od chwili założenia - kontynuują działalność Instytutu Józefa Piłsudskiego Poświęconego Badaniu Najnowszej Historii Polski, który istniał w Warszawie w l. 1923 - 1939.

Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce

Do Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej wyemigrowało w l. 1939-1945 z ziemi polskiej - potem gł. francuskiej, Wysp Brytyjskich, często przez Portugalię, Brazylię - 5548 Polaków^{1/}.

Na aktywność polityczną Polonii amerykańskiej, w jej piłsudczykowskiej części, zdecydowanie wpłynęły: nieprzychylna, czy wręcz wroga temu ugrupowaniu atmosfera w kręgach rządowych za premierostwa Władysława Sikorskiego, a potem Stanisława Mikołajczyka

oraz podpisanie 30 lipca 1941 r. w Londynie polsko-radzieckiej umowy Sikorski - Majski^{2/}.

21 maja 1942 roku Polacy wręczyli prezydentowi F.D. Rooseveltowi "Apel" głoszący konieczność odrodzenia Polski w nieuczuplonych granicach na wschodzie, z żądaniem nabytków terytorialnych na północy i zachodzie. Ten gorący protest był wyjątkowo na czasie. Stany Zjednoczone sprzeciwiły się okrojeniu naszych wschodnich ziem. Podpisany 26 maja 1942 r. układ brytyjsko-sowiecki nie zawierał wzmianki o sowieckich "nabytkach terytorialnych".

W czerwcu 1942 r. powstał Komitet Narodowy Amerykanów Polskiego Pochodzenia, którego prezesem został szczerze oddany idei J. Piłsudskiego Maksymilian Węgrzynek^{3/}.

4 lipca 1943 roku w nowojorskim hotelu George Washington odbyło się zebranie założycielskie Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku. Tego samego dnia o godz. 23 - ej zginął w Gibraltarze gen. Władysław Sikorski. Gen. Kazimierz Sosnkowski - Wódz Naczelny od 8 lipca 1943 r. - życzliwie powitał powstanie Instytutu J. Piłsudskiego. We wrześniu 1943 r. pozdrowił "starych towarzyszy legionowych", a 11 stycznia 1944 r. wysłał oficjalny list gratulacyjny.

Skromne pod względem materialnym początki Instytutu /jeden pokój, 30\$ w kasie, półki, biurko, dwa krzesła/ rekompensował zapał jego założycieli, m.in.: Franciszka Januszewskiego^{4/}, Stefana Łódzieskiego^{5/}, Ignacego Matuszewskiego, Wacława Jędrzejewicza - pierwszego dyrektora Instytutu /^{zmarł} 30 XI 1993 r. w wieku ponad 100 lat będąc ostatnim z jego założycieli/.

W 1993 roku minęło 50 lat działalności Instytutu. Bogaty i różnorodny był rocznicowy program, na który m.in. złożyły się:

- międzynarodowa konferencja zorganizowana przy współudziale Uniwersytetu Columbia i Fundacji Kościuszkowskiej pod hasłem: "Wilsonian East-Central Europe - Current Perspectives",

- konferencja naukowa zorganizowana przez Uniwersytet Wrocławski przy współudziale Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce i towarzysząca jej wystawa plakatów z wojny 1920 roku w Bibliotece Ossolineum,
- aukcja dzieł sztuki w marcu 1994 r. /obrazy, grafiki, militaria, mapy, plakaty historyczne/,
- wybito pamiątkowy medal w srebrnej blasze wg projektu p. Henryka Winograda,
- Ossolineum wydało trzytomowe "Kalendarium życia Józefa Piłsudskiego 1867 - 1935" autorstwa Wacława Jędrzejewicza i Janusza Ciska,
- 26 / XLVI / rocznik "Niepodległości" poświęcono w znacznej mierze działalności Instytutu.

W wielu artykułach, audycjach radiowych i programach telewizyjnych - tak w USA, jak i w Kraju - pamiętano, opisywano, wysoko oceniano i gratulowano ogromu pracy i jej wspaniałych efektów.

Współczesną historię Instytutu tworzą dzisiaj: wśród Patronów - Zbigniew Brzeziński, E.J. Derwiński, J.D. Dingell; Członków Honorowych - Wanda Piłsudska, Jadwiga Piłsudska-Jaraczewska; Członków Korespondentów - Władysław Bartoszewski, Norman Davies, Jan Nowak ^(współoprac. z J. od 1988r.) Jezirski; w Radzie Instytutu - prezesuje Andrzej Beck, Andrzej Burghardt, Andrzej Cisek, Janusz Cisek /także dyrektor Instytutu/, John Micgiel, Jerzy Świątkowski, Piotr Wandycz. ^{Jan Weiss} Na liście członków zbiorowych - aż 54 instytucje ^{6/}.

Z a s o b y a r c h i w a l n e Instytutu J. Piłsudskiego w Ameryce są imponujące. Do rarytasów bez wątpienia zaliczyć można: 22 listy Józefa Piłsudskiego z podróży do Tokio, rozkaz operacyjny Bitwy Warszawskiej z podpisami J. Piłsudskiego, M. Weyganda i T. Rozwadowskiego /przez pewien czas był ukryty na farmie Witolda Malewicza/, dokumenty operacyjne wojny polsko - bolszewickiej, tekst polsko - ukraińskiej konwencji wojskowej z kwietnia 1920 roku, archiwum

Waleriana Platonowa /nabyte od rodziny Denikina/ składające się z wielu teczek dotyczących Powstania Styczniowego, Archiwum Powstań Śląskich / prawie 900 teczek/, List Gamelina do Rydza-Śmigłego z 1938 roku w sprawie Zaolzia/Archiwum Weinsteina/.

Na Archiwum Ogólne składają się: Belwederskie, Akta Adiutantury Generalnej Naczelnego Wodza 1918-1922 oraz m.in. Archiwa: Józefa Becka, Władysława Bortnowskiego, Ignacego Matuszewskiego, Michała Mościckiego, Józefa Piłsudskiego, Władysława Foboga - Malinowskiego, Michała Sokolnickiego, Kazimierza Sosnkowskiego /z lat 1939-1941/, Komisji Likwidacyjnej L. Żeligowskiego, Ukrainskiej Misji Wojskowej w Polsce 1919-1921; Archiwum Rzeczowe, akta: Sejmu RP i Komisji Wojskowej, Polskiej Organizacji Wojskowej /Notatnik Juliana Stachewicza/, Zespół Legiony Polskie 1914-1917, Związek Strzelecki, Teka Gruzja, Teki Finlandia ; w Archiwum Osobowym teki: Odon Bujwida, Aleksandra Hryniewiczza, Czesława Jarnuszkiewiczza, Semena Petlury, Janusza Radziwiłła, Tadeusza Rozwadowskiego, Eustachego Sapielhy, Borysa Sawinkowa, Maxima Weyganda.

Wszystkie zespoły i teki są tak ważne, że pomijanie czegokolwiek wydaje się być nie lada wykroczeniem. Zbiory są ciągle wzbogacane o książki, obrazy, kolekcje pamiątkowych fotografii, antyczne meble. Obszerna lista donatorów i darczyńców jest publikowana w Biuletynie Instytutu Józefa Piłsudskiego. I tak np. w numerze z listopada 1994 r. napisano:

" fragment z 50. nr. "Biuletynu"
s. 11"

Raduje wielką ofiarnością na rzecz wzbogacenia narodowego dziedzictwa - i to, że ta "mała Polska" za Oceanem budzi w rodakach zaufanie nakazujące przekazywanie często bardzo osobistych pamiątek.

Dziękuję wydawniczy Instytutu jest w naszym Kraju znana przede wszystkim z "NIEPODLEGŁOŚCI". Rocznik ten stanowi kontynuację pisma wydawanego w Warszawie; do 1939 r. ukazało się dwadzieścia tomów. Po wznowieniu w 1948 r., tomy od I do XI wydano w Londynie, a od XII w 1979 r. w Nowym Jorku, ~~które~~ jako pismo obydwu Instytutów J. Piłsudskiego. Zawiera wspomnienia, rozprawy, recenzje - publikacje polityków i "zwykłych" ludzi o niezwykłych losach. Pisali: Stanisław Biegański, Michał Budny, Wacław Grzybowski, Wacław Jędrzejewicz, Tytus Komarnicki, Andrzej Pomian, Janusz Rakowski, Sławoj Składkowski, Michał Sokolnicki, Andrzej Suchcitz, Piotr Wandycz.

O bieżących pracach Instytutu informuje wspomniany już "Biuletyn", w którym bardzo konkretnie a zarazem szczegółowo jest prezentowany całokształt działalności, włącznie z codziennymi troskami co do remontu siedziby, zabiegów o pozyskanie funduszy. Publikowana jest dokładna informacja o książkach, artykułach i wywiadach członków Instytutu.

Jeżeli na stronie 6 ostatniego "Biuletynu" czytam wzmiankę, że "Praca bieżąca IJP opiera się na jednym etacie stałym oraz ofiarnej pomocy ze strony Sekretarza Zarządu p. Haliny Janiszewskiej, Kierownika Biblioteki p. Jana Weissa i Skarbnika p. Władysława Jędrycha." - to trudno oprzeć się wyrazom podziwu i szacunku dla bezinteresownej pracy.

Chcąc przybliżyć Państwu sylwetki emigracyjnych działaczy, organizatorów Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku i pamiętając o niedawno minionej 50. rocznicy jego istnienia, publikujemy w załączeniu kilka biogramów - autorstwa p. Janusza Ciska.

Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie

Po klęsce wrześniowej i upadku Francji w 1940 r. - Wyspy Brytyjskie stały się centrum polskiej emigracji politycznej i żołnierskiej. W Londynie, uznane za legalne i suwerenne przedstawicielstwo Polski walczącej, działały: Urząd Prezydenta RP, Rząd RP na uchodźstwie, Generalny Inspektorat Sił Zbrojnych, Rada Narodowa RP. Istniały jako kontynuacja lub nowo założone: partie polityczne, organizacje kombatanckie, wyższe uczelnie, instytuty naukowe, placówki oświatowe, biblioteki ⁷.

Sytuację w Polsce uważano za tymczasową i dbano - jakby obok własni politycznych - o taką organizację życia emigracyjnego, by po powrocie do niepodległego Kraju w sposób naturalny i szybki przywrócić możliwie pełną ciągłość II Rzeczypospolitej.

W listopadzie 1939 roku powstało Polskie Biuro Badań Politycznych, w grudniu 1939 r. Polski Ośrodek Naukowy, w 1942 r. Służba Archiwalno - Muzealna Polskich Sił Zbrojnych ^{Biblioteka Polska /} ~~warto nad-~~mienić, że najstarszym działającym na obczyźnie polskim towarzystwem naukowym jest nadal, założone w 1832 r. m.in. przez J.U. Niemcewicza, Towarzystwo Historyczno - Literackie w Paryżu/.

Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie powołano ¹⁷ ~~III~~ 1947 roku, w skomplikowanej sytuacji politycznej jaka zaistniała po uznaniu przez rząd brytyjski 5 lipca 1945 r. tymczasowego rządu w Warszawie /konstytucyjne władze polskie na uchodźstwie uznawały nadal: Hiszpania, Irlandia, Liban i najdłużej Stolica Apostolska do 1958 r./.

Zmiana ta nie wiązała się z koniecznością opuszczenia Wysp Brytyjskich i Londyn stał się na dalsze 45 lat stolicą polskiej emigracji. Do zmienionych warunków dostosowywano formy działania nadal wierząc, że ustrój polityczny jaki nastał na ziemiach polskich jest przejściowy. 22 XII 1990 roku Prezydent Ryszard Kaczorowski uznając swoją misję za zakończoną przekazał Lechowi Wałęsie na Zamku Królew-

skim w Warszawie insygnia prezydenckie i zwierzchność nad rządem i instytucjami na emigracji.

Pierwszej Radzie Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie przewodniczył Tadeusz Piskor, a Zarządowi - Władysław Bortnowski, jeden z inicjatorów powołania Instytutu; działali też: Kazimierz Schally, Juliusz Łukasiewicz, Kazimierz Iranek - Osmecki, Władysław Wielhorski, Janusz Głuchowski, Tadeusz Münnich, Antoni Jakubski.

Statutowe "ustalenie i strzeżenie prawdy historycznej" jest podstawową zasadą pracy.

Najwyższe władze Instytutu stanowią: Zebranie Ogólne, Rada, której obecnym przewodniczącym jest p. Bolesław Gozdek i Zarząd z jego wieloletnim prezesem p. Mieczysławem Stachiewiczem i sekretarzem generalnym p. Krzysztofem Münnichem.

Szeroką działalność Instytutu dokumentują sprawozdania publikowane w "Komunikatach" / do marca 1994 r. ukazało się ich 107, w roczniku Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie oraz zbiorcze, za okres lipiec 1980 - lipiec 1990, w XXIV tomie "Niepodległości" - czasopiśmie Instytutów Józefa Piłsudskiego w Londynie i w Nowym Jorku. Aktualnie jest opracowywany "Zarys historii Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie".

Bogaty zbiór dokumentów znajduje się w Archiwum Instytutu, które obejmuje także: fotografie, prasę i mapy 8/.

Archiwum Dokumentów zawierało w 1994 r. 192 kolekcje i warto wymienić przynajmniej kilkanaście z nich:

1. "Legiony Polskie. Jest to duża kolekcja już prawie zupełnie opracowana. Zawiera ona rękopisy wspomnień wielu oficerów 1 Brygady Legionów, późniejszych generałów, m.in. gen. Józefa Kordiana - Zamorskiego i Gustawa Łowczowskiego. Jest w niej również wiele oryginalnych dokumentów i pism Naczelnego Komitetu Narodowego /N.K.N./ z lat 1915/16 i austriackiego dowództwa Legionów oraz szereg oryginalnych i doskonale zachowanych apelów i odezwo dotyczących Legionów Józefa Piłsudskiego - wydanych przez organizacje społeczne i polityczne różnych miast w Polsce /Kielce, Kraków, Lublin/ w latach 1914 - 1917." 9/
2. Wojna polsko - bolszewicka 1920 roku /w opracowaniu/.
3. Wypadki majowe 1926 roku.
4. Kolekcja pułkownika Józefa Becka /1894-1944/.
5. Kolekcja gen.bryg. Ludwika Kmicic - Skrzyńskiego /1893-1972/.
6. Kolekcja marszałka Edwarda Śmigłego - Rydza /1886 - 1941 /.
7. "Ukończono pracę nad bardzo dużą kolekcją generała Kazimierza Sosnkowskiego, do której stale dochodzą nowe dokumenty oraz kolekcjami generałów Felicjana Sławoj - Składkowskiego, Lucjana Żeligowskiego, Władysława Sikorskiego, Władysława Andersa,

Stefana Dąb - Biernackiego, Władysława Przeździeckiego, prezydenta Ignacego Mościckiego i Władysława Raczkiewicza/.../ Kapituły Orderu Virtuti Militari /.../ w dalszym ciągu postępuje praca nad kolekcją Marszałka Józefa Piłsudskiego i uzupełnia się kolekcją Marszałka Śmigłego - Rydzę." 10/

8. Kolekcja Jana Piłsudskiego, najmłodszego brata Marszałka.
9. Kolekcja Michała Sokolnickiego, jednego z najstarszych współpracowników Józefa Piłsudskiego.
10. Osobną pozycję w zbiorze archiwalnym stanowi Archiwum Adjuvantury Naczelnego Dowództwa 1918 - 1922, tzw. Archiwum Belwederskie.

Komisji Archiwalnej przewodniczy² mgr Zbigniew Kowalski, który opracowuje kolekcje w zespole z panami: kpt. Zbigniewem Gigiel - Melechowiczem i kpt. Zbigniewem Eplerem, zajmującymi się również Archiwum Map.

Archiwum Fotografii obejmuje prawie trzy tysiące fotografii; Wzbogaca się stale dzięki licznym ofiarodawcom. Opracowany przez p. Andrzeja Koniecznego album Legionów z 1916 roku zawiera wiele nieznanych fotografii / trwa praca nad albumem z wizer. J. Piłsudskiego do Ziemi Pomorskiej p.

Archiwum Prasowe jest prowadzone przez mjr. Teodora Paschke, który skatalogował 524 pozycje. "... katalog zawiera chronologiczny podział na okresy najnowszej historii, z wyodrębnieniem pewnych działów, co ułatwia zainteresowanemu odszukanie potrzebnych danych."

Archiwum Map posiada szereg cennych zestawów, a zbiorem podstawowym jest komplet map 1: 100 000 terenu Polski w granicach z lat 1918 - 1939.

W Muzeum Instytutu gromadzone są pamiątki przekazywane ze zbiorów prywatnych (dary, depozyty) oraz pamiątki, które Instytut zakupuje w miarę swych możliwości finansowych. Do najcenniejszych eksponatów należą m.in.: zbiór odznak pułkowych pułków Legionów Polskich; mundur Marszałka i jego odznaczenia; symboliczne srebrne Klucze Wilna (proj. prof. F. Ruszczyca) ofiarowane J. Piłsudskiemu w 1922 r.; ręcznie rzeźbione i inkrustowane talerze huculskie ofiarowane Marszałkowi przez delegację Huculów; srebrna buława ofiarowana J. Piłsudskiemu przez wojsko w 1920 r. (proj. prof. M. Kotarbińskiego); uratowana od powojennego zniszczenia tablica umieszczona w roku 1936 na glazie w miejscu przekroczenia „nielegalnie” w roku 1901 przez J. Piłsudskiego granicy zaboru rosyjskiego w drodze do Lwowa, na tablicy słowa: „NICZEM JEST WRAZY KORDON WOBEC POTĘGI DUCHA NARODU POLSKIEGO”; cenna kolekcja Ryngrafów Marszałka, w skład której wchodzi ryngraf ofiarowany przez oficerów I Brygady Legionów (1916), ryngraf kadetów lwowskich (1933), ryngraf ułanów jałowieckich (1935) i in.; zestawy monet, medali, medalionów, szereg portretów, obrazów i rzeźb (w tym obraz W. Kossaka „Marszałek na Kasztance” i rzeźba głowy Marszałka dłuta A. Karnego); piękna kolekcja szabli Marszałka (pokazywana na wystawach), która obejmuje 8 szabli i 2 kindzały w tym najcenniejszą historycznie szablę tzw. Legionową ofiarowaną Komendantowi przez oficerów I Brygady Legionów 6 sierpnia 1916 roku.”

Działalność wydawnicza obejmuje opracowania własne Instytutu

oraz wznowienia.

„ Osiągnięciem wydawniczym — w oparciu o zbiory Archiwum — było wydanie (pierwsze) książki J. PIŁSUDSKIEGO „KORRESPONDENCJA 1914-1917”, za którą Instytut otrzymał nagrodę pisarską Stowarzyszenia Polskich Kombatantów (1985). Następnie ukazało się drugie wydanie „Wspomnień” Aleksandry Piłsudskiej w pięknej oprawie graficznej (1985) i studium ks. dr Z. Musialika „Gen. Weygand and the Battle of the Vistula” (1987), a staraniem Polskiej Fundacji Kulturalnej — przy współredakcji Instytutu — nowe wydanie książki J. Piłsudskiego „Rok 1920”. W siedemdziesiąt rocznicę odzyskania przez Polskę Niepodległości, z inicjatywy Instytutu i przez niego przygotowane ukazało się z poparciem finansowym Rządu RP uzupełnione wydanie zarysu wiadomości z dziejów Polski (od Piastów 1945 r.) w opracowaniu prof. dra Stanisława Kościółkowskiego pt. „POZNAJMY NASZĄ PRZESZŁOŚĆ”.

Ponadto ukazały się:

Droga życia J. Piłsudskiego - Album /wyd. 1977/; T. Alf-Tarczyński - Wspomnienia oficera I Brygady /wyd. 1979/; S. Skwarczyński - Fragmenty wspomnień; F. Sławoj-Składkowski - Strzępy meldunków /1985/; B. Mękarska-Kozłowska - O Józefie Piłsudskim /1985/; U progu niepodległości. Wrzesień 1918 - marzec 1919 - pr. zbior. pod red. Stanisława Biegańskiego /1990/; Muzea, Biblioteki i Archiwa Polskie na Zachodzie; Józef Piłsudski - Przemówienia /kaseta/; Edward Rydz-Śmigły - Dążąc do końca swoich dróg /zbiór wierszy/.

Ostatnia pozycja ma szczególny charakter i wartość. Przepięknie wydana na papierze svecia antiqua, w niewielkim nakładzie 500 egzemplarzy, jest poświęcona pamięci płk. dypl. Tadeusza Münnicha, Adiutanta Gł. Naczelnego Wodza, Marszałka E. Śmigłego - Rydza. Wiersze były pisane przez Marszałka w okresie od internowania do października 1941 r. Są przeraźliwie smutne. Ciężar tego smutku - ja, czytelnik - odczuwam do dzisiaj.

Bardzo żmudną, czasochłonną pracą - ale jakże potrzebną - jest archiwalna kwerenda, dokonywana nie tylko dla potrzeb naukowych ale i rodzinnych.

W ostatnim akapicie informatora z 1992 r. "O Instytucie Józefa Piłsudskiego w Londynie" p. Barbara Mękarska-Kozłowska napisała:

" /.../ Instytut J. Piłsudskiego prowadzi działalność w oparciu o składki i dary członkowskie. Pracownicy Instytutu nie są płatni, oddają swą pracę organizacyjną i naukową bezinteresownie kontynuując służbę ideową na obczyźnie. Wysiłek i osiągnięcia Instytutu - ważnej placówki ideowej i naukowej, wypełniającej od wielu lat bez przerwy w trudnych warunkach emigracyjnych swe zadania, są godne uznania i poparcia. "

Pozostaje tylko zgodzić się z taką oceną i dodać: wielkiego uznania i wielkiego poparcia.

x

Zasoby archiwalne Instytutów Józefa Piłsudskiego i w Londynie, i w Nowym Jorku są skarbnicą naszej ^{najnowszej} historii. W sytuacji kontynuowania działalności poza Krajem, warto byłoby przybliżyć - przede wszystkim badaczom - dziejów- wiedzę o zbiorach obu Instytutów. Jeżeli nie istnieje, to może należało by się pokusić o opracowanie katalogu całości zgromadzonego zasobu. Miejmy nadzieję, że ^{(koniecznego) (czyli)} czasami utajniania zbiorów przed niepożądanymi "smutnymi postaciami" należą do odległej przeszłości.

Wiedza o działalności polskich placówek naukowych poza Krajem jest u nas wąska, dość fragmentaryczna i czasem błędna. Wbrew panującej opinii, placówki te pracują w oparciu o skromne środki materialne. Zwielokrotnia je wierność idei, wytrwałość - często wbrew nieprzychylnym zrządzeniom historii- i wewnętrzna, silna potrzeba uchronienia cząstek narodowego dziedzictwa.

Marie Christian

- 1/ Historical Statistics of the United States. Colonial Times to 1957, Washington DC 1961 /w:/ Polonia amerykańska, Przeszłość i współczesność, PAN, Ossolineum 1988 r., s. 51.
- 2/ Podpisanie Układu wywołało kryzys rządowy. Ustąpili wtedy ministrowie: K.Sosnkowski, M.Seyda, A.Zaleski. Prezydent W.Raczkiewicz zrezygnował z akcji przeciwstawienia się układowi Sikorski.- Majskij /miał zamiar odwołać się do Kraju, depeszą "radiową przez wojsko" /wg Wspomnień W.Babińskiego/.
- 3/ W załączeniu publikujemy biogramy emigracyjnych działaczy: Maksymiliana Węgrzynka, Franciszka Januszewskiego, Stefana Łódzkiego - autorstwa p.Janusza Ciska, w dziale zatytułowanym: "Piłsudczycy za Oceanem. Działacze Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku 1943-1993".
- 4/ Tamże.
- 5/ Tamże.
- 6/ Informacja z Biuletynu Instytutu Józefa Piłsudskiego, Rok L/50/, Listopad 1994 r.
- 7/ "/.../ w chwili zakończenia wojny na Wyspach Brytyjskich przebywało 90-95 tys. Polaków, z czego według źródeł wojskowych 54.234 było żołnierzami armii polskiej /lądowej/, 21 744 było cywilami /dane Home Office/, a 14-19 tys. służyło w lotnictwie, marynarce wojennej oraz Pomocniczej Służbie Kobiet./.../" /w:/ Polonia w Europie, PAN, Poznań 1992 r., s. 437.
- 8/ Dane o zasobach archiwalnych Instytutu J.Piłsudskiego w Londynie zaczerpnięto z Komunikatów nr 103 z 1990 r., 105 z 1992 r., 107 z 1994 r. /wszystkie wydane w marcu/.
- 9/ Tamże, nr 103, s.4.
- 10/ Tamże, nr 105, s.3.
- 11/ Informator: O Instytucie Józefa Piłsudskiego w Londynie, Londyn 1992, s. 4.
- 12/ Tamże, s.3.

Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków
Krakowa
KOMITET OPIEKI
NAD KOPCEM JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO
ul. św. Jana 12, tel. 21-27-83
31-018 Kraków
PKO Nr 35510-10764-132
'dla Komitetu JP' ④

Piłsudski Institute of America
for research in the modern history
of Poland, Inc.

180 Second Avenue

New York, N.Y. 10003 - 5778

U. S. A.